

QEVERISJE E MIRË – PËRVOJA DHE SFIDA

Projekti është i
finansuar nga
Unioni Evropian

RRJETI AKSIONAL PËR QEVERISJE TË MIRE

METAMORPHOSIS
Fondacion për internet dhe shoqëri

REAC-OR
research in action

Projektin e realizon Metamorfozis, në partneritet me
Qendrën maqedonase për edukim evropian
(QMEE) dhe Reaktor – Hulitimi në aksion.

BOTUES:

Metamorfozis, Fondacioni për internet dhe shoqëri
rr. Apostol Gusllarot, nr.40, 1000 Shkup, Maqedoni
www.metamorphosis.org.mk
info@metamorphosis.org.mk
tel./fax: +389 2 3109 325

PËR BOTESIN:

Bardhyl Jashari

Ekipi hulumtues:

Tamara Resavska
Aleksandar Kolekeski
Damjan Zdravev
Ljupco Petkovski
Diana Bliznakovska
Kire Vasilev
Ivana Dragshikj

Projekti Rrjeti aksional për qeverisje të mirë u realizua nga Metamorfozis, në partneritet me Qendrën maqedonase për edukim evropian dhe Reaktor, me përkrahje financiare nga Bashkimi Evropian.

Ky publikim është përgaditur me ndihmën e Bashkimit Evropian. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi vetëm e Metamorfozis, Qendrës maqedonase për edukim evropian (QMEE) dhe Reaktor, dhe në asnjë mënyrë nuk reflekton opinionin e Bashkimit Evropian.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

061.2:321.7(497.7)

QEVERISJE e mirë : përvoja dhe sfida / [ekipi hulumtues Tamara Resavska ... и др.]. - Shkup : Metamorfozis, 2015. - 36 стр. : илустр. ; 21 см

Publikacijata e во рамките на проектот: "Rrjeti aksional për qeverisje të mirë"

ISBN 978-608-4564-57-7

1. Resavska, Tamara [автор]

а) Невладини организации - Поттикнување на демократски процеси - Македонија

COBISS.MK-ID 99308298

PËRMBAJTJA

9. HYRJE

9. Qeverisje e mirë, TIK dhe mediumet e reja

11. Qeverisje e mirë, hulumtim dhe krijim i politikave

12. Qeverisja e mirë dhe be

15. PËR PROJEKTIN

18. REKOMANDIME DHE LEKSIONE TË MËSUARA PREJ PROJEKTEVE

18. Instituti për të drejta njerëzore

19. Eko vetëdija

20. Fondacioni për zhvillimin e bashkësisë lokale Shtip

21. Shoqata për zhvillim dhe aktivizëm “Akva” (Јавно vs. Јавното) 19)

22. Analitika

23. Qendra për zhvillim të qëndrueshëm të komunitetit Dibër

24. Finance think

24. Lidhja Këshilli nacional për barabarësi gjinore (KNBGJ)

26. Qendra për bashkësinë e romëve DROM

28. 8 shtatori

30. Koalicioni Të gjithë për gjykim të drejtë

31. Instituti për zhvillim të komuniteteve rurale

32. Shoqata për luftë kundër kancerit – Borka – për çdo ditë të re

33. TIK për ndryshime

34. ZIP Instituti

35. Frame by frame – Kino debutuese “Kundër kuadër”

Sipas raportit të Komisionit Evropian për progresin për vitin 2014, shoqëria e fuqishme qytetare është komponentë thelbësore në secilin sistem demokratik dhe si e tillë duhet të perceptohet dhe trajtohet nga ana e Qeverisë.

Iniciativat, siç është projekti “Rrjeti aksional për qeverisje të mirë” të cilat e kombinojnë ndërtimin e kapaciteteve të organizatave qytetare me dhënien e nëngranteve, u mundësojnë organizatave lokale të punojnë rreth çështjeve të caktuara nga lëmia e qeverisjes së mirë që i tangojnë komunitetet në të cilat punojnë, duke dhënë shembull të mirë për mundësimin e zhvillimit të shoqërisë qytetare.

Duke pasur parasysh këtë, roli i shoqërisë qytetare në procesin e qeverisjes së mirë është me domethënie thelbësore për rritjen e besimit të qytetarit ndaj organizatave shtetërore dhe në përgjithësi përforcimin e demokracisë në vend. Duke i provuar modelet e ndryshme të pjesëmarrjes qytetare, qeveritë e rritin suksesin e tyre sepse bëhen më transparente, më të përgjegjshme, arrijnë legjitimitet më të madh dhe e përmirësojnë kualitetin dhe efikasitetin e vendimeve të marra.

**AIVO ORAV, Shef i delegacionit të
Bashkimit Evropian**

Misioni i “Metamorfozis” është të kontribuojë për zhvillimin e demokracisë dhe për përmirësimin e kualitetit të jetesës nëpërmjet zbatimit inovativ dhe përhapjes së dijes. Në të vërtetë, kualiteti i jetesës së qytetarëve në masë të madhe varet nga mënyra e qeverisjes, prej aty rrjedhin edhe përpjekjet tona që nëpërmjet këtij projekti, por edhe me aktivitete tjera të “Metamorfozis”, ta promovojmë konceptin për qeverisje të mirë dhe të kontribuojmë në zbatimin e tij.

Qeverisja e mirë, mes tjerash, nënkupton përgjegjësi dhe transparencë të qeverive në nivel lokal dhe qendror. Gjithashtu, nënkuptohet se institucionet janë të drejta dhe efektive, por edhe se i inkuadrojnë qytetarët në procesin e vendimmarrjes. Shkurtimisht, derisa qytetarët kanë besim në institucionet shtetërore, derisa ata mendojnë se mjetet nga buxheti shpenzohen në mënyrë adekuate, se me të mirat publike menaxhohet në dobi të qytetarëve, se siguria dhe privatësia e tyre janë të siguruara, se janë të përfshirë në procesin e vendimmarrjes, atëherë pikërisht këtë e nënkupton qeverisja e mirë, e kjo çon drejt një demokracie më të fortë dhe drejt një kualiteti më të mirë jetësor.

Informimi i rregullt i qytetarëve dhe inkuadrimi i tyre në konsultime dhe vendimmarrje në nivel lokal dhe qendror është një hap i rëndësishëm që e karakterizon qeverisjen e mirë. Shfrytëzimi i TIK-ut në mënyrë inovative mund dukshëm të kontribuojë dhe ta lehtësojë këtë proces. Prandaj në kuadër të projektit “Rrjeti aksional për qeverisje të mirë” u krijua edhe model implementimi i cili mundëson që qytetarët ta shprehin qëndrimin e tyre për çështjet dhe vendimet që për to janë të rëndësishme, me ndihmën e aplikacionit për telefona celularë “Picodemocracy”. Ky model ka filluar të shfrytëzohet në disa komuna në Maqedoni.

Organizatave joqeveritare kanë rol të rëndësishëm në nxitjen e qytetarëve, por edhe të organizatave tjera joqeveritare që të ndjekin punën e institucioneve shtetërore dhe t’i shfrytëzojnë instrumentet dhe mekanizmat që i kanë në disponim (madje të krijojnë edhe të reja) që të kërkohet përgjegjësi dhe transparencë më e madhe prej institucioneve. Në kuadër të këtij projekti, kjo bëhet me krijimin e resurseve arsimore, trajnimeve dhe me grante të vogla që u jepen si përkrahje iniciativave lokale të cilat kontribuojnë për qeverisjen e mirë. Është me rëndësi të përmendet se organizatat e vogla kanë rol të rëndësishëm kritik në informimin dhe në inkuadrimin e qytetarëve në mjediset më të vogla jashtë Shkupit dhe prandaj përkrahja nga ana e programit të BE-së, IPA Civil Society, me grantet e vogla nga ky projekt, ishte jashtëzakonisht e rëndësishme.

Shpresojmë se ky botim do t’i përcjellë përvojat tona dhe leksionet e mësuara nga ky projekt që më tej të gjithë së bashku ta përmirësojmë qasjen tonë dhe inkuadrimin në promovimin dhe zbatimin e qeverisjes së mirë në Maqedoni.

BARDHYL JASHARI, Drejtor, Metamorfozis – Fondacioni për internet dhe shoqëri

Zhvillimi i shoqërisë qytetare është komponentë e domosdoshme në secilën qeveri transparente, përgjegjëse dhe efektive, e cila fokusohet në nevojat e qytetarëve dhe e cila me inklusivitetin e saj e forcon përkrahjen e qytetarëve për proceset e reformave.

Përkrahja për reformat lidhur me inkuadrimin e Republikës së Maqedonisë në BE, llogaritet si e nevojshme edhe në aspektin e plotësimit të standardeve evropiane edhe në aspektin e zhvillimit të institucioneve demokratike.

Paralelisht me përgatitjet e Komisionit evropian për instrumentin e ri financiar IPA 2, u iniciua bashkëpunimi i të gjitha organizatave të interesuara në pjesën e përgatitjes së qëndrimeve dhe dokumenteve të cilat në mënyrë më adekuate duhet t'i përcjellin deri te Qeveria e RM dhe deri te BE-ja në procesin e programimit për IPA2. Qëllimi është të përkrahët procesi i konsultimeve në të cilat mund të kyçen organizatat qytetare dhe ta japin mendimin e tyre për ardhmërinë e këtij instrumenti financiar.

Pjesëmarrja e qytetarëve në këtë proces është vendimtar, veçanërisht për nxitjen e zhvillimit të kulturës për aktivizëm civil, i cili është thelbësor për suksesin e qëllimit për anëtarësim në BE, me ndërtimin e një shoqërie qytetare aktive në Maqedoni, me rritjen e kapaciteteve për punë të përbashkët drejt reformave progresive.

BOJAN MARIÇIQ, Drejtor, Qendra maqedonase për edukim evropian (QMEE)

Avancimi i konceptit të qeverisjes së mirë, i cili mbështetet në principet e transparencës, përgjegjësisë, pjesëmarrjes dhe sundimit të së drejtës, është një kusht i domosdoshëm për zhvillimin demokratik të Republikës së Maqedonisë. Ky është proces i cili nënkupton inkuadrin e aktorëve të llojllojshëm në proceset transparente të politikë-bërjes dhe zbatimit të politikave publike, me çka mundësohet kontroll reciprok, zvogëlim i hapësirës për sjellje korruptuese, si dhe përmirësim i tërësishëm i standardeve demokratike, që është shumë i rëndësishëm për shtetin në procesin e pranimit në BE.

Shoqëria qytetare luan rol të rëndësishëm pasi që me veprimin e saj tenton ta rrisë pjesëmarrjen e qytetarëve dhe qytetarëve në këto procese si në nivel nacional, ashtu edhe në nivel lokal. Pikërisht prandaj, zbatimi i iniciativave lokale me të cilat përmirësohet pjesëmarrja e qytetarëve, në mënyrë thelbësore kontribuon për zhvillimin e proceseve demokratike në Republikën e Maqedonisë.

DAMJAN ZDRAVEV, Kryetar, Reaktor – Hulumtimi në aksion

QEVERISJE E MIRË, TIK DHE MEDIUMET E REJA

Teknologjitë e informacionit janë karakteristikat që e shënuan shekullin XX dhe ato që prijnë në fillim të shekullit XXI. Diseminimi i veglave (kompjuteri, interneti, komunikimi mobil) i mundësoi shoqërisë që t'i ketë instrumentet e nevojshme me qëllim që ta bëjë dijen më të arritshme për masën, ta nxisë produktivitetin në industri, bujqësi, shërbimet si dhe aktivitetin kulturor. Sfidë e madhe në epokën e informacionit është të kalohet diverziteti në mes atyre që kanë dhe atyre që nuk kanë qasje deri te të mirat dhe shkathtësitë që janë të nevojshme në epokën digjitale.

Teknologjia e informacionit mund të jetë vegël e fuqishme për zhvillimin e ndërgjegjes së re të qytetarit e cila është kritike dhe e orientuar në mënyrë participuese. Njëra nga sfidat më të mëdha, e cila është rezultat nga teknologjitë e inovacionit, është zvogëlimi i hendekut digjital. Edhe pse teknologjia mundëson përparësi të mëdha, ajo gjithashtu i thekson dallimet në mes atyre që janë ose mund të jenë dhe atyre të cilët ende nuk janë të gatshëm ta përdorin.

Për teknologjitë e informacionit dhe komunikimit (TIK) mendohet se ata mund t'i përmirësojnë indikatorët shoqërorë, duke siguruar mundësi të reja për zhvillim, forcim të demokracive dhe përmirësimin e jetës në shtetet dhe regjionet e pazhvilluara.

Më e rëndësishme nga gjithçka, është që integrimi i TIK-ut të gjenerojë faktorë të demokratizimit. Vetë mjetet e TIK-ut duhet të jenë mjete për krijimin e mekanizmave dhe politikave që i nënshtrohen mësimin të teknologjive të reja të cilat e lehtësojnë ndarjen e zgjidhjeve në mes niveleve të ndryshme të qeverive dhe qytetarëve. Është e nevojshme që të definohen politikat publike të cilat do ta nxisin përdorimin e TIK-ut, gjë e cila kontribuon në të kycurin social, zgjerimin e lirisë së njeriut dhe zvogëlimin e ndarjes digjitale. Një gjë është e sigurt: problemi është më i vogël sa i përket natyrës teknike apo ekonomike, ndërsa më shumë është i lidhur me vullnetin politik dhe dëshirën për barabarësi.

Qeverisja e mirë është proces i interakcionit (veprimit të ndërsjellë) në mes qeverisë dhe shoqërisë dhe ai realizohet vetëm nëse proceset qeveritare janë transparente, ndërsa qytetarët organizohen dhe i shprehin prioritetet dhe kërkesat e tyre deri te organet qeveritare. Me fjalë tjera, qeverisja e mirë manifestohet me ndërveprim të suksesshëm të qytetarëve me strukturat udhëheqëse – kryesisht ato legjislative, por edhe ekzekutive; njëkohësisht mundëson decentralizim të procesit të vendimeve dhe decentralizim të institucioneve dhe buxheteve..

Mund të jemi optimist se qeverisja e mirë do të përmirësohet me futjen dhe përdorimin e përfortuar të TIK-ut. Prania e TIK-ut i gjallëron raportet politike me atë që mundëson pjesëmarrje të drejt-përdrejt të qytetarëve, i ikën ndërmjetësimin, e me këtë e optimizon procesin e përfaqësimit dhe zgjerimit të demokracisë pjesëmarrëse.

Gjatë përdorimit të TIK-ut në sektorin publik hasim në tre hapa. Së pari, përdorimi i zmadhuar i kompjuterëve është i kufizuar nga menaxhmenti. Ky është rasti më i shpeshtë, sidomos në komunitetet më të vogla, ku kompjuterizimi i administratës është hapi i parë i përdorimit të TIK-ut. Implementimi i përdorimit të kompjuterëve në menaxhmentin publik është hapi i parë drejt modernizimit edhe atë fillimisht të shërbimeve interne të organeve ekzekutive komunale, respektivisht automatizimi i proceseve administrative. Me këtë lehtësohet organizimi i informatave nëpërmjet procesit të kualifikimit, i cili lejon që ata të jenë në dispozicion për publikun (opinionin).

Hapi i dytë është implementimi i e-qeverisë (qeveri elektronike), me fjalë tjera, shërbimet publike dhe qeveritare të bëhen të qasshme (të jenë në dispozicion) për qytetarët me ndihmën e medimeve elektronike (digjitale). Pothuajse gjithmonë ky proces është i njëanshëm, nga qeveria kah

qytetarët, dhe në shumicën e rasteve nuk lejon ndërveprim.

Hapi i tretë, i cili është më i rëndësishëm, është përdorimi i teknologjive të informacionit dhe komunikimit për qeverisje të mirë. TIK paraqesin një hap një vendimtar në procesin e demokratizimit të informatave publike dhe në interakcionin qytetar-qeveri-qytetar. Interakcioni qytetar-qeveri-qytetar garanton njohjen e prioriteteve dhe kërkesave nga publiku (opinion), reagimin e grupit udhëheqës dhe përmirësimin e disa aspekteve operative të cilat janë të ndërthurura në raportet qeveri-qytetar. Qeverisja e mirë është themeli, ndërsa e-qeverisja është instrumenti. Qeverisja e mirë e dikton dizajnin dhe formën e e-veglave ose e-qeverisjes për përmirësimin e rezultateve dhe proceseve nga qeverisja. E-qeverisja mund të jetë efektive dhe vegël efikase për qeverisje të mirë vetëm nëse bëhen reforma në procesin. Njëra nga qëllimet kryesore të IT politikës është përdorimi i gjerë i IT-së në kornizat e procesit të qeverisjes me qëllim që të mundësojë kushte më të mira për qytetarët dhe rritje të efikasitetit, transparencës dhe llogaridhënies së organeve dhe agjensioneve qeveritare. Implementimi i TIK-ut, paraqet një formë të re të lidhjes politike ku individët në shoqëri e mes tjerash përfaqësuesit e tyre, grupet shoqërore, organizatat shoqërore, organizatat politike, etj, mundën drejtpërdrejtë të veprojnë në zgjidhjen e çështjeve dhe problemeve publike.

Përdorimi i TIK-ut si instrument për qeverisje më të mirë është gjithashtu i nxitur nga ndërmjetësimi i lëvizjeve të organizuara shoqërore. Individit i izoluar më shpesh i përdor TIK për qëllime personale (email, bisedë, ueb-sajte për interes personal, konsultime në shërbimet komerciale, etj). Por, në lëvizjen shoqërore ose në kornizat e mekanizmit pjesëmarrës të paraprirë nga një lloj organizate shoqërore, individit kyçet në procesin e gjetjes së materialit informues (pa marrë parasysh a bëhet fjalë për interesin personal apo të bashkësisë) dhe në inetraksion me qeverinë. Prandaj, realizimi i këtyre tre fazave është një nga mënyrat më të mira për të prirë qeveritë lokale drejt shoqërisë digjitale dhe atë të informacionit. Ky cikël mundëson zvogëlimin e të ashtuquajturës shkyçje digjitale apo hendekut digjital.

Margjinalizimi i qytetarëve në proceset qeveritare ishte arsyeja për zhvillimin e ngadalshëm të promovimit të nacioneve. TIK ka potencialin që ta sjellë secilin individ në qendër të proceseve të qeverisjes duke e ndryshuar vetë natyrën e interfejsit qytetarë – qeverisje.

QEVERISJE E MIRË, HULUMTIM DHE KRIJIM I POLITIKAVE

Projekti “Rrjeti aksional për qeverisje të mirë”, mes tjerash, ka për qëllim ta risë inkuadrimit e shoqërisë qytetare në krijimin e opinionit publik, krijimin e politikave dhe pjesëmarrjen në procesin e vendimmarrjes, me fokus në qeverisjen e mirë, luftën kundër korrupsionit dhe transparencën. Në atë kontekst, projekti kishte qëllim të krijojë rrjetë të qëndrueshme të organizatave, të cilat me ndihmën e aksioneve lokale, me mentorim dhe kapacitete të përmirësuara do të ndikojnë në rritjen e transparencës, qeverisjes së mirë dhe zvogëlimin e korrupsionit. Arritja e këtyre qëllimeve nga organizatat qytetare nënkupton edhe inkuadrimit të drejtpërdrejtë bashkësive në aksionet lokale dhe projektet.

(Pjesëmarrësit në trajnimin Menaxhimi i projektit sipas rregullave të BE-së)

Duke e pasur parasysh fokusin e projektit i cili nënkupton evaluim dhe ndjekje të vazhdueshme të politikave publike nga lëmia e qeverisjes së mirë dhe implementimi i tyre, mund të thuhet se hulumtimi paraqet një nga elementet qendrore të projektit. Në këtë kontekst, përpjekjet e organizatave qytetare të lokalizojnë probleme dhe mangësi dhe të propozojnë e përfaqësojnë ndryshime, duhet vazhdimisht të jenë të bazuara në informata relevante të grumbulluara me proces profesional hulumtues dhe të mundësohet argumentim në bazë të fakteve relevante.

Megjithatë, është me rëndësi të theksohet se që nga përgatitja e projektit, partnerët e projektit e identifikuan nevojën për rritjen e kapaciteteve të organizatave qytetare, sidomos në pjesën e kapaciteteve për hulumtim dhe prezantim të të dhënave hulumtuese. Organizatat e shoqërisë qytetare nuk i përdorin mjaftueshëm hulumtimet shkencore si bazë të aksioneve të tyre, që nga ana tjetër i bën të ndjeshëm ndaj presioneve, e rrit mundësinë për mohim të kredibilitetit të aksioneve të tyre, dhe më e rëndësishmja, e kufizon mundësinë që aksionet dhe rekomandimet e tyre të jenë të bazuara në fakte. Më tej, përgatitja e aksioneve dhe iniciativave lokale të cilat mbështeten në njohuri të mbledhura me procesin e sistematizuar hulumtues, siguron argumente të cilat kontribuojnë në inkuadrimit e palëve të interesuara në proceset lokale.

Nga këto arsye, në komponentin e projektit kushtuar rritjes së kapaciteteve, është kryer hulumtim për vlerësim të kapaciteteve të organizatave të cilat ishin pjesë e skemës së grantit. Në këtë mënyrë u sigurua që trajnimet dhe kurset që u organizuan, me të vërtetë t'i adresojnë nevojat reale të organizatave dhe projektet që ato i implementojnë në rrethin ku veprojnë.

Duke pasur parasysh kompleksitetin dhe politikën e ndjeshme të qeverisjes së mirë, luftës kundër korrupsionit dhe (jo)transparencës së institucioneve, në kuadër të projektit ishte organizuar trajnim për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik. Ky trajnim u mundësoi organizatave përdorim

strategjik të kësaj vegle si metodë për mbledhjen e informatave, ndërsa e shfrytëzuan numër i madh i organizatave gjatë hulumtimeve që i bënë në kuadër të projekteve të tyre.

Se me të vërtetë hulumtimi si proces kishte rol të rëndësishëm në këtë projekt, flet fakti se pothuajse të gjitha organizatat grantiste të projektit kryen hulumtim, ndërsa te disa organizata hulumtimet ishin komponentë qendrore. Na gëzon fakti që një numër i madh i organizatave e kaluan pragun e desk-hulumtimit dhe krijuan metodologji më komplekse të cilat u mundësuan të arrihet deri te njohuri më relevante dhe të vërtetuara. Me këtë, jo vetëm që u siguruan argumente dhe fakte për aksionet e tyre, por edhe i testuan institucionet dhe transparencën e tyre. Metodologjitë për hulumtim, ndjekje dhe evaluim të politikave publike dhe punës së institucioneve, të cilat i përdorën organizatat, kontribuuan në vlerësimin real të gjendjes aktuale të qeverisjes së mirë, por edhe në identifikimin e praktikave korruptuese, si dhe mënyrat për rritjen e transparencës së institucioneve.

Hulumtimet e kryera në kuadër të projekteve mundësuan krijim të një baze njohurish e cila është publike për qasje dhe mund të shërbejë si themel për evaluim të mëtejshëm të punës së institucioneve, por edhe për suksesin e organizatave në përpjekjet e tyre për përmirësimin e qeverisjes së mirë.

QEVERISJA E MIRË DHE BE

Përpjekjet afatgjata të Unionit Evropian kanë për qëllim ta revitalizojnë shoqërinë qytetare në Maqedoni me nxitjen e pjesëmarrjes aktive të qytetarëve, veçanërisht nëpërmjet rritjes së kapaciteteve të organizatave qytetare, përfundimisht e rolit të tyre si aktorë proaktiv të cilët bashkëpunojnë me të gjitha palët e interesuara për çështjet shoqërore, veçanërisht në korrelacion me implementimin e të drejtës së BE, e me këtë edhe përmirësimin e tërë shoqërisë.

Në atë kuptim, aktivizmi i shoqërisë qytetare është thelbësor për suksesin drejt inkuadrimit në BE. Ky lloj aktivizmi duhet të mbështetet në idenë për nxitje të pjesëmarrjes aktive të qytetarëve nga ana e organizatave qytetare duke përdorur mekanizmat ekzistues në nivel nacional dhe ndërkombëtar, me qëllim që të rritet niveli i qeverisjes së mirë.

(Foto nga trajnimi “Përfaqësimi, qasje e lirë deri te informatat dhe praktikat antikorruptive”)

Shoqëria e fortë qytetare është komponenti thelbësor i secilit sistem demokratik dhe paraqet re-surs të vlefshëm i cili kontribuon në ndërtimin e shteteve të përgjegjshme dhe legjitime, kohezionin e fuqishëm shoqëror dhe demokracitë e hapura. Edhe pse qeveria ka miratuar Strategjinë për bashkëpunim me sektorin civil (2012-2017), ajo duhet të tregojë transparencë më të madhe për bashkëpunim me sektorin, si dhe zhvillimin e shoqërisë qytetare si një komponentë e domosdoshme e secilës qeveri transparente, efektive dhe të përgjegjshme e cila fokusohet në nevojat e qytetarëve dhe e cila nëpërmjet inkluzivitetit e përforcon përkrahjen e qytetarëve në proceset e reformave. Kjo veçanërisht ka të bëjë me bashkëpunimin me organizatat qytetare të cilat punojnë në reformat sociale, barabarësinë gjinore, grupet e rrezikuara (duke përfshirë këtu edhe LGBT-bashkësisë), minoritetet (duke i përfshirë edhe romët) dhe organizatat të cilat punojnë në mjediset rurale.

Përkrahja për reformat lidhur me inkuadrimin në BE është më se e nevojshme si në aspektin e përm-bushjes së standardeve evropiane ashtu edhe në aspektin e zhvillimit të institucioneve demokratike. Reformat në disa nga këto lëmi (për shembull, reforma e administratës publike) gëzojnë përkrahje të madhe politike dhe karakterizohen me procesin për planifikim strategjik dhe krijimin e politikave publike të cilin e koordinojnë ministratë dhe i cili nënkupton konsultime me BE në kornizat e Mar-rëveshjes për stabilizim dhe asociacion. Në kuadër të IPA I, lëmit e lartpërmendura ishin të përkra-hura me 77 milion euro (12% e kornizës së përgjithshme financiare), duke i përfshirë edhe mjetet e buxhetit nacional që janë rreth 6,7% nga mjetet e përgjithshme të investuara (ose 2 milion euro). Mësimet e marra nga implementimi i IPA I tregojnë se reformat në lëmit ku nuk ekziston legjislacion detyrues në nivel të BE janë të ngadalshme dhe kërkojnë përkrahje më të madhe politike, përkushtim dhe koordinim me palët të ndryshme të interesuara, si dhe inkuadrin dhe përkushtim në të gjitha nivelet.

IPA është e dizajnuar si instrument kompleks me qëllim specifik, arritja e së cilës është gjithashtu mjaft e ndëlikuar – të përgatitet Maqedonia për anëtarësim në BE, me zbatimin e metodologjisë “të mësosh duke bërë” në atë proces. Prandaj, rregullativa e IPA parasheh procesin e konsultimeve fuqiplota të cilat duhet të realizohen në të gjitha fazat e programimit, veçanërisht gjatë zhvillimit të dokumenteve të planifikimit për Programin shumëvjeçar indikativ (MIPD), si dhe në programet e ndryshme operative për sektorë të caktuar në shoqëri.

Pjesëmarrja e qytetarëve në këtë proces është vendimtar, veçanërisht në nxitjen e zhvillimit të kul-turës për aktivizmin civil, i cili është me domethënie thelbësore për suksesin e objektivit të anëtarë-simit në BE, me ndihmën e ndërtimit të shoqërisë aktive civile në Maqedoni, me rritjen e kapac-iteve për punë të përbashkët drejt reformave progresive.

Në demokracinë e shëndoshë, shoqëria qytetare siguron “kontrollimin” e fuqisë së qeverisë dhe e paraqet dhe e përfaqëson qytetarin në jetën publike. Si rezultat i trashëgimisë nga qeveria autor-itare, shoqëria qytetare në Maqedoni sot rol të kufizuar në procesin e vendimmarrjes, konsolidim i dobësuar i demokracisë dhe i gjasave për anëtarësim në BE. Pjesëmarrja e kufizuar e shoqërisë qytetare në procesin qeveritar të sjelljes së vendimeve është një sfidë e shumanshme, e përbashkët për regionin e Ballkanit. Nga njëra anë, vetë qeveritë nuk arritën të krijojnë mjedis të përshtatshëm për pjesëmarrje të shoqërisë qytetare, e në disa raste, është krijuar edhe një atmosferë armiqësore. Nga ana tjetër, angazhimi i tyre në punët Legjislative-juridike është realitet për shumë organizata qytetare, derisa shumë prej tyre kanë edhe mangësi shkathtësisë.

Në Maqedoni, sektori civil edhe më tej është i dobët për shkak të kulturës së mospjesëmarrjes dhe shpesh proceset për marrjen e vendimeve nuk janë inkluzive.

(Foto nga trajnimi Menaxhimi i projektit sipas BE)

Paralelisht me përgatitjen e Komisionit evropian për instrumentin e ri financiar IPA 2 (i cili vlen për të gjitha vendet kandidatë dhe kandidatët potencial), me qëllim që të përkrahet procesi i konsultimeve në të cilin mund të inkuadrohen edhe organizatat qytetare dhe ta japin mendimin e tyre për ardhmërinë e këtij instrumenti financiar, u iniciua bashkëpunim me të gjitha organizatat e interesuara në pjesën ku përgatiten qëndrimet dhe dokumentet të cilat duhet në mënyrë më adekuate të barten deri te Qeveria e RM dhe BE në procesin e programimit për IPA 2.

Komisioni evropian i komentoi këto përpjekje në pjesën “Demokracia dhe sundimi i të drejtës”, nën titullin “Shoqëria qytetare”, në Raportin për progresin të vitit 2014, ku thuhet: “Organizatave qytetare filluan të koordinohen ndërmjet veti për tema të caktuara, siç janë IPA 2, dhe propozuan më tepër mekanizma të strukturuar për konsultime me Qeverinë, në bazë të qasjes në sektorë”. Udhëzimet më të rëndësishme të IPA 2 për përkrahje të shoqërisë qytetare dhe faktorëve joshtetëror, për periudhën 2014-2020 janë:

- Përkrahje për zbatimin e Strategjisë për bashkëpunim me sektorin civil me fokus në organin e ri këshillues i cili duhet të formohet në vitin 2015;
- Përkrahje për zhvillimin e mekanizmave përkatëse për bashkëpunim në mes shoqërisë qytetare/faktorët joshtetëror dhe institucioneve publike dhe qasje të përmirësuar deri te informatat me karakter publik;
- Inkuadrimi i shoqërisë qytetare/faktorëve joshtetëror në procesin e zhvillimit, zbatimit dhe monitorimit të strategjive të sektorëve për ndihmën financiare nga BE-ja;
- Përkrahje për krijimin e politikave publike dhe krijimin e mjedisit financiar për pavarësinë dhe qëndrueshmërinë e organizatave qytetare, me qëllim që ata të mund të punojnë në mënyrë reprezentative, transparente dhe të përgjegjshme.

Projekti “Rrjeti aksional për qeverisje të mirë” ka për qëllim t’i përforsojë përpjekjet e organizatave qytetare në trajtimin dhe përmirësimin e qeverisjes së mirë duke siguruar vegla, shkathtësi dhe njohuri me qëllim të përmirësimit të punës së tyre, si dhe nëpërmjet granteve për realizimin e ndonjë iniciative konkrete. Me këto vegla dhe trajnime, organizatat qytetare lokale dukshëm do t’i përmirësojnë lidhjet horizontale me përkrahësit e tyre dhe publikun e gjerë, ndërsa vertikalisht me qeverinë.

Qëllimet kryesore të projektit janë:

- Përmirësimi i inkuadrimin të shoqërisë qytetare në krijimin e mendimit publik, krijimin e politikave dhe pjesëmarrja në mekanizmat e vendimmarrjes;
- Rritja e kapaciteteve të shoqërisë qytetare për ballafaqim me çështjet e rëndësishme shoqërore.

Qëllimi specifik i projektit është:

- Promovimi i shoqërisë dinamike qytetare, e cila në mënyrë efektive i mobilizon qytetarët për inkuadrim aktiv në qeverisjen e mirë dhe transparencën, si dhe ndikimi mbi proceset e vendimmarrjes në nivel lokal dhe nacional. Project target groups: citizens, civil associations, national and local institutions, media and political parties.

Grupet e qëllimit të projektit janë: qytetarët, organizatat qytetare, institucionet nacionale dhe lokale, mediat dhe partitë politike.

Projekti bazohet në 4 fusha kryesore të veprimit:

- ndërtimi i strategjive nëpërmjet konsultimit të gjerë,
- rritja e kapaciteteve të organizatave qytetare,
- grante të vogla për fushata të targetuara (financimi i partive politike, qasja e lirë deri te informatat publike, korruptimi në proceset e furnizimeve publike, praktikimi i mitës, dhura tat/sponsorimet, brengosja në lidhje me zgjedhjet, keqpërdorimi i detyrës etj.),
- si dhe ndërtimi i komunitetit të përhapur në masë të gjerë.

Projekti zgjati 18 muaj, ndërsa u ndanë 16 grante të vogla organizatave të cilat realizuan projekte në fushën e qeverisjes së mirë, transparencës dhe korrupsionit.

(Foto nga trajnimi Veglat onlajn dhe përdorimi i të dhënave)

Pjesëmarrësit e projektit ndoqën trajnime në tema lidhur me principet e transparencës, menaxhimit të projekteve sipas rregullave të BE, pjesëmarrjes, qasjes së lirë deri te informatat dhe praktikave antikorruptuese, onlajn veglat dhe përdorimi i të dhënave.

Gjatë projektit nëpërmjet procesit të mentorimit secila organizatë morri input dhe rekomandime që më lehtë të arrijë qëllimet e parapara.

Në kuadër të projektit janë hartuar dokumente për politika publike në lëminë e anti-korrupsionit dhe qeverisjes së mirë, të cilat mund t'i gjeni në ueb-sajtin www.dobrovladeenje.mk që paraqet një qendër resurcesh dhe një platformë të llojit të vet për mësim ku mund të gjenden materiale me tema lidhur me qeverisjen e mirë.

Një nga veglat e cila është rezultat i këtij projekti është edhe aplikacioni për celularë (mobil) Pico-democracy, i cili ka për qëllim realizimin e anketave si mini-referendume, respektivisht parashtrimi i pyetjeve të thjeshta për grupe të mëdha qytetarësh nga ana e organeve shtetërore, komunave, OJQ-ve, medimeve, etj. me qëllim që të merren mendime për çështje të caktuara shpejt dhe në mënyrë efikase. Shfrytëzuesit e aplikacionit kanë mundësinë që t'u përgjigjen pyetjeve që janë në interes të tyre dhe në kohë reale ta shohin edhe mendimin e shfrytëzuesve të tjerë.

(Foto nga promovimi i aplikacionit Picodemocracy në EU Infoqendrën)

Aplikacioni mundëson që të gjithë të interesuarit të jenë të kyçur aq sa ata dëshirojnë, gjatë së cilës qytetarët marrin informatë kthyesë për pyetjen përkatëse, ndërsa institucionet dhe organizatat kanë mundësi që ta anketojnë opinionin publik në mënyrë shumë të thjeshtë. Aplikacionin mund ta shkarkojnë falas shfrytëzuesit e Androidit dhe IOS.

“Pikodemokracia” – prej pikave të vogla deri te vala e madhe e demokratizimit

„Nuk e dimë ku gjenden informatat e mira. Prandaj, parimisht, është mençuri të përfshijmë sa me tepër burime, në vend që të humbim kohë duke analizuar çka të përfshijmë e çka jo.”
Xhejms Surovjecki “Urtësia e turmës”

Secili qytetar duhet të ketë mundësi ta shprehë mendimin e tij në procesin e marrjes së vendimeve në lidhje me çështje të rëndësishme shoqërore. Në këtë drejtim, krijimi i veglave të cilat të cilat qytetarëve do t'u sigurojnë mënyrë të thjeshtë dhe efikase për inkuadrimitin e tyre është mjaft i rëndësishëm për rritjen e pjesëmarrjes qytetare dhe përforcimit të demokracisë në përgjithësi. Njëkohësisht, me këtë do të rriten kërkesat e qytetarëve për përgjegjësi, transparencë dhe llogaridhënie nga institucionet shtetërore në të gjitha nivelet.

Pikërisht kjo është edhe ideja e aplikacionit mobil “Pikodemokracia” (Picodemocracy) – u mundësoi të gjithë të interesuarve të përfshihen në pyetjet që i tangojnë ata, deri në shkallën e dëshiruar dhe sipas ritmit që vetë e diktojnë, respektivisht qytetarët mund të marrin informacione për pyetje të caktuara, ndërsa institucionet dhe organizatat kanë mundësi ta shqyrtojnë opinionin publik në një mënyrë shumë të thjeshtë.

Aplikacioni është në dy gjuhë (mund të përdoret në gjuhën shqipe dhe maqedonase), ndërsa rezultatet e anketave mund të shpërndahen në rrjetat sociale.

Mes tjerash, organizatat qytetare partnere që ishin pjesë e projektit Rrjeti aksional për qeverisje të mirë, të nxitur nga sfidat lidhur me qeverisjen e mirë me të cilat ballafaqohemi që prej vitesh dhe të cilat i prishin vlerat elementare demokratike, e identifikuan nevojën që bashkërisht të veprojnë në drejtim të përmirësimit të qeverisjes së mirë. Për atë qëllim, 16 grantistë të projektit e nënshkruan Deklaratën – Rrjeti aksional për qeverisje të mirë.

(Foto: Takimi për nënshkrimin e Deklaratës – Rrjeti aksional për qeverisje të mirë)

INSTITUTI PËR TË DREJTA NJERËZORE

Shoqata e qytetarëve "Instituti për të drejta njerëzore" (IDNJ) – Shkup e implementoi projektin "PYET!" qëllimet kryesore të të cilit janë transparenca dhe shoqëri e ndërgjegjshme, përforcimi i kapaciteteve të medimeve dhe gazetarëve, nxitja e sundimit të së drejtës, zbatimi i ligjeve dhe përforcimi i vlerave demokratike.

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Edukimi i një grupi qytetarësh është veprim kyç për nxitjen e realizimit efikas të të drejtave të njeriut;
- Shfrytëzimi i të gjitha mjeteve juridike për realizimin e disa të drejtave të caktuara (p.sh. qasja deri te informatat me karakter publik) mundëson sigurimin e informacioneve kualitative, të vërtetuara dhe të dokumentuara;
- Krijimi i listave të bardha dhe të zeza të institucioneve të cilat janë transparente dhe të përgjegjshme, është faktor i rëndësishëm për motivimin e të njëjtëve;
- Ngritja e ndërgjegjes për të drejtat e njeriut te secili qytetar çon kah respekti më i madh dhe implementimi i të drejtave fundamentale;
- Është më se e nevojshme që qytetarët të nxiten që t'i shfrytëzojnë të drejtat e tyre, por edhe t'u rikujtojnë institucioneve detyrimet e tyre ligjore për përgjigjet ndaj këtyre kërkesave që në thelb e pasqyrojnë kapacitetin demokratik të shoqërisë në përgjithësi;

Brengos fakti se gazetarët pak e përdorin Ligjin për qasje deri te informatat me karakter publik, ose institucionet nuk përgjigjen dhe kjo gjë në mënyrë të drejtpërdrejtë shkakton dëm në gazetarinë hulumtuese kualitative, si dhe në të drejtën e qytetarëve të jenë të informuar.

REKOMANDIME:

- Nuk është e mjaftueshme ekzistenca e rregullativës ligjore, përderisa ajo nuk përdoret;
- Kontroll i përfortuar ndaj bartësve të informatave dhe respektimi i tyre ndaj detyrimeve ligjore: afati brenda të cilit duhet t'u përgjigjet kërkesave, azhurim i rregullt i listave të informacioneve me karakter publik në ueb faqet, si dhe azhurim i të dhënave për personin përgjegjës për përcjelljen e informatave;
- Hapja e debatit për përjashtimet nga Ligji për qasje deri te informatat me karakter publik, athua përkufizimet aktuale pas 9 viteve të funksionimit të ligjit, mund të përmbliiden, ridefinohen dhe precizohen në bazë të praktikës së deritanishme;
- Kontroll më i fuqishëm nga ana e Gjykatave administrative, të cilat gjatë vërtetimit të vendimeve për përjashtim nga marrja e informatave nuk do t'i referohen vetëm dispozitës konkrete, por do të japin edhe arsytim se pse një informatë e shënuar me nivelin e besueshmërisë "interne", nuk i nënshtrohet ligjit.
- Krijimi i praktikës gjyqësore dhe njoftimi me të i atyre që posedojnë informata, që të mos përsëriten rastet, kur një posedues i informatës, i cili nuk mund të jetë palë në procedurë administrative, të iniciojë kontest dhe në atë mënyrë ta pamundësojë marrjen e informatës së kërkuar.

Të merren parasysh pretendimet e gazetarëve për shkurtime të afateve prej 30 në 15 ditë, si dhe nga 5 në 3 ditë pune për kërkesa të parashtruara gojore.

Në kuadër të Rrjetit aksional, organizata Qendra për hulumtim dhe informim për mjedisin jetësor “Eko-vetëdija” (më tej Eko-vetëdija) e implementoi projektin e ashtuquajtur Kontrollimi i mekanizmave Evropiane për mbrojtje nga korrupsioni dhe për mbrojtje të mjedisit jetësor. Ky projekt monitorues kishte dy komponenta përbërëse. E para, synonte të vërtetojë a janë implementuar mekanizmat e BE-së për mbrojtje nga korrupsioni në projektin për Korridorin X (pjesa rrugore Demir Kapija – Smokvicë). Më tej, projekti ishte i përqendruar të vërtetojë se a kanë qenë tërësisht të zbatuara masat për mbrojtje të mjedisit jetësor të parapara nga BE-ja gjatë implementimit të projektit të njëjtë infrastrukturual. Prej projektit priteshe të dalë raport me leksione të mësuara dhe të themelohet trup koordinues i përbërë nga organizatat lokale të cilat do ta monitoronin zbatimin e këtyre mekanizmave.

(Foto: Eko vetëdija në teren gjatë ndërtimit të pjesës rrugore Demir Kapija – Smokvicë, Korridorin X)

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Përvojë gjatë realizimit të projekteve të këtij lloji, të cilat janë kompatibil me të gjitha prioritetet tematike të Rrjetit aksional;
- Mbikëqyrje më efektive të harxhimeve të fondeve evropiane, veçanërisht në monitoringun dhe lobimin për shfrytëzimin dhe programimin e IPA fondeve në Maqedoni;
- Përdorimi i korpusit në dëshmi të ndryshme të përdorura në studimet i përpiluar në kuadër të këtij projekti;
- Realizimi i projekteve, jo si një aksion ad-hok, i cili do të kryhej vetëm për shkak të nevojës për intervenim, por si aksion i cili është në pajtim me prioritetet programore, ekspertizën dhe strategjinë e OJQ-ve;
- Pjesëmarrje në planifikimin e projektit për ndërtimin e pjesës rrugore Demir Kapija – Smokvicë si pjesë e Korridorit X, që është një nga aktivitetet më të mëdha infrastruktururore në vend.

REKOMANDIME:

- Si projekt i cili është përmirësim i aksioneve paraprake, u tregua se organizatat serioze “watch-dog” në vend duhet të punojnë vetëm me dëshmi serioze nga terreni për pretendimet e tyre, siç është shembulli me monitorimin e zbatimit të masave për mbrojtje të mjedisit jetësor gjatë ndërtimit të Korridorit X;
- Krahas hulumtimit dhe monitorimit, duhet t’i kushtohet interes të veçantë korrupsionit edhe pse ai nuk është temë e interesit primar të organizatës dhe kërkon njohuri specifike dhe ekspertizë;
- Mënyra se si është realizuar projekti është tregues për atë se organizatat qytetare ndonjëherë është mirë të dalin nga zona e tyre e komfortit dhe me punë të mësojnë për tema që nuk janë të interesit primar. Kuptohet se kjo qasje ka edhe grackat e saj si për shembull mosorientimi, por derisa ekziston dedikimi për të mësuar me punë dhe për rritje të kapaciteteve, atëherë secili donator serioz është i gatshëm të përkrahë aksione të tilla;
- Vlera më e madhe e shtuar nga ky projekt qëndron në faktin se u hap temë për të cilën në publik nuk ka dëgjim. Kur bëhet fjalë për projekte të infrastrukturave të mëdha, të cilat në shtet nuk i ka pasur me vite, qeveria maqedonase është aq e uritur për suksese, për ndërtim me çdo kusht, me ç’rast harron për mjedisin jetësor dhe principet për qeverisje të mirë;
- Eko-vetëdija me këtë projekt inicoi dy tema të ndërlydhura – njëra për dyshimet për korrupsion të përmasave të mëdha në këtë projekt, ndërsa tjetra për atë se si shteti nuk i respekton masat për mbrojtje të mjedisit jetësor ndaj të cilave ajo vetë u obligua.

FONDACIONI PËR ZHVILLIMIN E BASHKËSISË LOKALE SHITIP

Fondacioni për zhvillimin e bashkësisë lokale Shtip e realizoi projektin “Objektivi civil (qytetar)” qëllimi i të cilit është inkuadrimi më i madh i qytetarëve në krijimin e politikave lokale. Projekti bëri analizë të gjendjes me qëllim që të dëgjohet mendimi i qytetarëve në raport me investimet të cilat komuna e Shtipit i bën në bashkësitë urbane/lokale të qytetit.

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Analiza dhe planifikimi i investimeve në një komunë përkatëse janë të rëndësishme me qëllim që të fitohet një pasqyrë e detajuar e bashkësive urbane dhe lokale ku investohet;
- Informimi i publikut më të gjerë për rezultatet nga analizat e bëra është i rëndësishëm me qëllim që të nxitet publiku dhe OJQ-të të bëjnë presion ndaj vetëqeverisjes lokale që të menaxhojë në mënyrë më transparente me mjetet (fondet) publike;
- Sipas qytetarëve, bashkësitë urbane dhe lokale nuk funksionojnë si organe me të cilat identifikohen, adresohen dhe zgjidhen problemet e qytetarëve, bashkëpunimi me komunën është i dobët dhe e njëjta nuk i inkuadron mjaftueshëm qytetarët në procesin e vendimmarrjes në nivel lokal

REKOMANDIME:

- Inkuadrim më i madh i qytetarëve në procesin e planifikimit të investimeve të infrastrukturave në komunat;
- Vendosja e prioriteteve dhe të pasurit kujdes për shpërndarje të barabartë të investimeve nëpër bashkësitë lokale dhe urbane;
- Përforcimi i rolit dhe funksionimit të bashkësive lokale dhe bashkësive urbane;
- Bashkëpunim më i madh i bashkësive urbane dhe ato lokale me komunat dhe ndërmarrjet publike;
- Planifikim real dhe vendosja e përpiktë e aktiviteteve të planifikuara.

SHOQATA PËR ZHVILLIM DHE AKTIVIZËM “AKVA” (PUBLIKE VS E PËRBUZUR)

Organizata “Akva” merrej me qasjen deri te informatat me karakter publik. Qëllimi i tyre ishte të mësojnë sa drita të rrugës ka në qytet dhe a korrespondon ajo shifër me paratë të cilat komuna i shpenzon për ndriçimin e rrugëve

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Edhe pse ekzistonin numër i madh i paqartësive gjatë leximit të propozim projektit, ato u tejkaluan me komunikimin ndërmjet mentorit dhe organizatës;
- Nevojitet bashkëpunim më i madh në raport me të shkruarit e propozim projekteve dhe organizatave lokale qytetare nga brendia;
- Por, sa u përket qëllimeve të projektit, krahas asaj se kishte garancë nga kryetari i komunës se do t'i vë në dispozicion të gjitha informatat që nevojiten, u shfaq problem pasi që kryetari i komunës e pa si politikisht jo të përshtatshme dhënien e këtij informacioni, prandaj vendosi të prolongojë;
- Me këtë, zbatimi i projektit pak u zgjat, por kjo vetëm flet për joseriozitetin në mënyrën e qasjes së komunave në bashkëpunimin me organizatat qytetare.

REKOMANDIME:

- Rritja e intensitetit dhe kulturës së bashkëpunimit ndërmjet ndërmarrjeve publike dhe organizatave qytetare, e cila është në nivel mjaft të ulët, shkakton pengesa dhe zvarritje në realizimin e projekteve.
- Organizatat komunale t'i shohin si partnerë shoqatat qytetare të cilat disponojnë me informatat për bashkësinë lokale, të cilat mund të ndihmojnë për qeverisje më të mirë dhe menaxhim më të mirë me resurset.
- Të zvogëlohet refuzimi i dhënies së informatave me karakter publik nga autoritetet komunale dhe të rritet besimi ndërmjet qeverive dhe organizatave joqeveritare.

- Nga ky projekt dolën edhe disa rekomandime të zbatueshme, si dhe harta e dritave në komunën ku funksionon organizata, të cilën mund ta merr çdo qytetar, e pastaj në bazë të asaj harte të bëjë analiza të mëtejme për nevojat e projekteve të ardhshme.

ANALITIKA

Në kuadër të Rrjetit aksional për qeverisje të mirë, Shoqata Asociacioni për hulumtime të politikave Analitika – Gostivar (në tekstin e mëtejme Analitika) e realizoi projektin **Ndjekja e harxhimit të parave publike, tenderëve dhe furnizimeve publike në sektorin energjetik të Maqedonisë**. Edhe pse me buxhet të kufizuar dhe kohëzgjatje të shkurtër, projekti kishte dy qëllime ambicioze:

1. Të përcaktohet si është raportimi financiar i institucioneve në sferën e energjetikës (Ministria e ekonomisë, ELEM, MEPSO, Komisioni rregullator për energjetikë), si dhe
2. zhvillimi i një mekanizmi për ndjekjen e proceseve të buxhetimit të këtyre institucioneve dhe shpalljen e tenderëve të tyre.

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Duke marrë parasysh se projekti merrej me ndjekjen e harxhimit të parave publike të njërës nga sektorëve më të rëndësishëm, ku ka numër të madh të furnizimeve publike dhe margjinë të madhe për veprime jashtëligjore, projekti më së shumti është i lidhur me prioritetet tematike të korrupsionit, ndërsa në kuptim më të gjerë edhe me prioritetet tematike për qeverisje të mirë dhe transparencë;
- Shumica e problemeve gjatë zbatimit kishin të bëjnë me gatishmërinë e institucioneve të mbikëqyrura për bashkëpunim në të gjitha fazat e projektit. Me zbatimin e aktiviteteve të projektit dhe hulumtimeve, Analitika më tepër e përforcoi kapacitetin e saj për realizimin e monitorimeve komplekse të shpenzimit të fondeve publike dhe përpilimit të rekomandimeve konkrete për përmirësimin e punës së institucioneve në drejtim të inkorporimit të principeve të qeverisjes së mirë;

U rrit transparenca e organizatës në publik dhe perceptimi se e njëjta është burim i mirë dhe relevant i informatave për një temë konkrete si për mediumet ashtu edhe për palët tjera të interesuara.

REKOMANDIME:

- Projekti Ndjekja e harxhimit të parave publike, tenderëve dhe furnizimeve publike në sektorin energjetik të Maqedonisë ishte një ndër projektet që u përkrah nga Rrjeti aksional për qeverisje të mirë i cili merrej me korrupsionin, qeverisjen e mirë dhe transparencën e institucioneve në nivel qendror;
- Përpunimi i këtij lloji të temave nëpër një periudhë të shkurtë kohore dhe me buxhet të kufizuar nënkupton që organizata implementuese të disponojë me metodologji përkatëse për mbikëqyrje, nivel të kënaqshëm të ekspertizës specifike dhe shumë punë;
- Projekti hapi dhe trajtoi temë për të cilën pak flitej në publik për shkak të presionit të elitave politike, edhe pse bëhet fjalë për interes publik të nivelit më të lartë. Si zakonisht, edhe kur mediumet e fshehin temën e politikës energjetike, atë e bëjnë në mënyrë sipërfaqësore, me fushatë dhe pa strategji. Projekti, nga rezultatet e studimit voluminoz të tij

- prej 80 faqeve, jep një pasqyrë të detajuar të qëndrimeve të politikës energjetike, sfidave me të cilat ballafaqohet dhe ofron rekomandime të shkëlqyeshme për vendimmarrësit dhe paraqet një dokument referues për çdo hulumtim të ardhshëm serioz në këtë temë;
- Zbatimi i projektit e bëri më të dukshme (njohur) këtë organizatë në publik, si dhe bëri që të përmirësohen më tej kapacitetet e OJQ-ve për t'u marrë me këtë temë komplekse.

QENDRA PËR ZHVILLIM TË QËNDRUESHËM TË KOMUNITETIT DIBËR

Shoqata Qendra për zhvillim të qëndrueshëm të komunitetit e implementoi projektin “Ndryshimi fillon me ne, ushqim i shëndetshëm – fëmijë të shëndoshë” qëllimi kryesor i të cilit është mbrojtja e shëndetit të fëmijëve me anë të të ushqyerit të duhur dhe të shëndetshëm.

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Të potencohet rëndësia e ushqimit të shëndetshëm tek fëmijët është mjaft e rëndësishme me qëllim që të nxisë diskutim për këtë temë dhe të nxisë çfarë do lloj ndryshimi në sjelljen e shoqërisë për kujdesin ndaj të ushqyerit të shëndetshëm të fëmijëve;
- Zbatimi i aktiviteteve në tema të cilat nuk janë aktuale në publik mundëson mobilizim të shoqërisë dhe inicion aksion;
- Ndërtimi i bashkëpunimit ndërmjet institucioneve lokale dhe palëve të interesuara, siç janë prindërit në këtë rast dhe biznes sektori, është një hap mjaft i rëndësishëm me qëllim që të aktualizohet çështja në fjalë dhe të kyçen të gjithë ata që i tangon problemi, kurse në këtë projekt ajo është mbrojtja e shëndetit të fëmijëve.

REKOMANDIME:

- Ndërtimi i bashkëpunimit ndërmjet institucioneve lokale dhe organizatave joqeveritare është thelbësor për zbatim të suksesshëm të aktiviteteve;
- Ndërtimi i mekanizmit kontrollues për monitorimin e aktiviteteve gjatë kohës së realizimit të tyre, por edhe pas përfundimit të tyre, mundëson parashikim të nevojave të ardhshme dhe përcaktim të praktikave të mira;
- Ndërtimi i mekanizmave kontrollues për monitorim të aktiviteteve edhe pas përfundimit të projekteve që të sigurohet zbatim i mëtejshëm i aktiviteteve edhe pas mbarimit të projektit;
- Prekja e çështjeve të rëndësishme shoqërore, siç është shëndeti i fëmijëve, mundëson bashkëpunim më të mirë në mes institucioneve lokale, prindërve dhe biznes sektorit për mbrojtjen e shëndetit të fëmijëve, prandaj është shumë e rëndësishme inkuadrimi i të gjitha palëve të interesuara;
- Publikimi i analizave të gjendjeve të disa çështjeve të caktuara të cilat përmbajnë përfundime dhe rekomandime, është i rëndësishëm për perceptim të mëtutjeshëm, të marrit me çështje të caktuar, si dhe për përpilim të planit për aksion.

Shoqata e qytetarëve për hulumtim ekonomik, përfaqësim dhe sjellje të politikave ekonomike „Finance Think“ Shkup, e implementoi projektin “Zhvillimi lokal ose harxhim aktual: Për çfarë qëllimi harxhohen paratë e komunës?” qëllimi kryesor i të cilit është të rritet transparencja dhe efikasiteti i përdorimit të mjeteve nga buxheti i komunave.

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Ekziston transparencë e pamjaftueshme në harxhimin e mjeteve të buxhetit te një pjesë e madhe nga 15 komunat më të mëdha;
- Ekziston varësi e madhe e transfereve të buxhetit nga buxheti qendror, e në komuna të caktuara ato arrijnë edhe mbi 70% të të ardhurave të përgjithshme
- Edhe krahas asaj se obligimi për publikim transparent është i paraparë me ligj, një pjesë e komunave në vend aspak nuk i publikojnë informacionet për mënyrën se si i harxhojnë mjetet e buxhetit;
- Nga ana tjetër, komunat të cilat i publikojnë informacionet për buxhetin e tyre, më shpesh japin të dhëna të paqarta, të palexueshme dhe jo të plota për shpenzimin e buxhetit të tyre;
- Qytetarët shpesh nuk janë mjaftueshëm të informuar për lartësinë e buxhetit të komunës së tyre dhe për çfarë qëllimi harxhohen mjetet;
- Rritja e informimit të qytetarëve për shpenzimin e mjeteve të buxhetit në komunën e tyre, si dhe efikasitetit të shpenzimit të mjeteve të buxhetit në komunën e tyre në krahasim me komunat tjera e rrit presionin ndaj institucioneve për punë më transparente.

REKOMANDIME:

- Të rritet transparencja për buxhetet duke publikuar rregullisht llogaritë përfundimtare në format të qartë dhe me më shumë detaje.
- Të rritet vetëdija për përgjegjësinë shoqërore duke përforcuar bashkëpunimin dhe përkrahjen në mes komunave dhe organizatave.

LIDHJA KËSHILLI NACIONAL PËR BARABARËSI GJINORE (KNBGJ)

Lidhja Këshilli nacional për barazi gjinore e implemetoi projektin “Me qasje tek informatat me karakter publik deri te përmirësimi i mbrojtjes sociale dhe transparencës së qeverisjeve lokale”, qëllimi i të cilit është përmirësimi i qeverisjes së mirë të bashkësive lokale me principe të çiltërsisë, përgjegjësisë dhe transparencës, rritje të pjesëmarrjes së qytetarëve dhe organizatave qytetare në krijimin dhe vendimmarrjen në domenin e mbrojtjes sociale në nivel lokal, si dhe përmirësimi i mbrojtjes sociale në nivel lokal.

Ky projekt është i rëndësishëm sepse e hulumtonte çështjen e qeverisjes së mirë, transparencës dhe përgjegjësisë nëpërmjet respektimit të së drejtës për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik në komunat për të cilat pak dëgjojmë ose aspak. Shumica e komunave të Shkupit, si dhe komuna tjera më të mëdha të Maqedonisë, me ndihmën e organizatave më të mëdha dhe fondacione-

ve zbatojnë projekte për transparencë ndaj qytetarëve, informim të tyre për format e pjesëmarrjes në ndjekjen e punës së administratës dhe plotësimin të kriteriumeve për qeverisje të mirë, siç janë pjesëmarrja, përgjegjësia dhe transparenca. Komunitet më të vogla dhe ato rurale, përveç se janë të detyruara të punojnë me buxhete të vogla, praktikisht nuk e kanë “qeverisjen e mirë” si vlerë, dhe as nuk ekziston interesimi i popullatës lokale për pjesëmarrje, ose për ndjekje të punës së administratës publike.

Përveç çështjes për informim të qytetarëve rreth të drejtës së tyre për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik, organizatat e veçanta, me projektet e tyre, hulumtuan dhe erdhën deri te njohuritë për temat konkrete të cilat i hulumtonin. KNBGJ, me ndihmën e organizatave partnere nga Mogila, Rosoman dhe Araçinë, kanë kryer një analizë të rëndësishme të gjendjeve të mbrojtjes sociale në komunitet përkatëse. Njohuritë nga ky hulumtim ishin brengosëse (p.sh. buxheti që ato ndajnë në nivel vjetor për mbrojtje sociale, por edhe fakti se një pjesë e madhe e tyre edhe nuk harxhohet), por të dobishme, veçanërisht për përfaqësuesit e organizatave lokale. Zbatimi i këtij projekti rezultoi me njohuri të përgjithshme për gjendjen me informimin e qytetarëve për Ligjin për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik, por edhe në përgjithësi, sa institucionet publike i kanë pranuar dhe i praktikojnë vlerat e qeverisjes së mirë.

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Intensiteti i të praktikuarit të të drejtës për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik te qytetarët është i dobët. Ata, dukshëm, nuk janë mjaftueshëm të informuar për këtë të drejtë;
- Qytetarët nga mjediset rurale nuk janë mjaftueshëm të informuar dhe nuk e zbatojnë të drejtën për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik;
- Qytetarët nga mjediset rurale nuk janë mjaftueshëm të informuar për punën e vetëqeverisjes së tyre lokale;
- Qytetarët dhe organizatat qytetare në vendet rurale janë pamjaftueshëm të inkuadruar në krijimin e politikave në nivel lokal;
- Vetëqeverisjet lokale në mjediset rurale nuk ndërmarrin mjaftueshëm aktivitete për informim dhe inkuadrim të qytetarëve dhe organizatave qytetare në proceset e krijimit të politikave;
- Joinfromimi i qytetarëve për të drejtat e tyre për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik drejtpërdrejt varet nga aktivitetet që i ndërmarrin bartësit e informatave;
- Kërkesa për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik më shpesh parashtrojnë shoqatat e qytetarëve për hulumtimet dhe aktivitetet e tyre.

REKOMANDIME:

- Aktivitete për informim të qytetarëve për të drejtën e tyre për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik, të zbatuara nga vetë institucionet publike;

- Aktivitete për informim dhe nxitje të qytetarëve që ta përdorin të drejtën e tyre për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik;
- Përditësim i rregullt i tabelave për lajmërimi dhe buletineve, veçanërisht në komunitetet rurale;
- Përditësim i rregullt i ueb faqeve të institucioneve publike me informata të karakterit publik;
- Më shpesh të organizohen ngjarje informative nga ana e institucioneve publike, për informim të qytetarëve, veçanërisht në komunitetet më të vogla dhe ato rurale;
- Inkuadrim të qytetarëve në proceset e bartjes së politikave.

QENDRA PËR BASHKËSINË E ROMËVE DROM

Qendra për bashkësinë e romëve DROM e zbatoi projektin “Edhe unë kam të drejtë të jem i informuar!” qëllimi i të cilit është përmirësimi i komunikimit mes qytetarëve dhe administratës publike në Komunën e Kumanovës me ndihmën e zbatimit efikas të ligjit për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik.

(Foto: Debatë publike për Ligjin për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik)

Shoqata e hulumtoi dhe analizoi në mënyrë të detajuar gjendjen e transparencës dhe përgjegjësisë të secilit sektor në komunën e Kumanovës. Kështu, nga ky hulumtim u informuam se qytetarët e kësaj komune aspak nuk e përdorin formën e caktuar ligjore të parashtrimit të kërkesës për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik, ndërsa në komunë ka të punësuar të cilët pjesërisht janë të njoftuar me Ligjin për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik.

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Ekzistojnë institucione publike të cilat të punësuarit akoma nuk janë tërësisht të informuar me Ligjin për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik;
- Institucionet publike më shpesh i përdorin mjetet që i kanë në disponim për informim të qytetarëve, por ekzistojnë edhe të tillë që akoma i informojnë qytetarët “me kontakt direkt” ose me telefon, nëse qytetarët kërkojnë;
- Sektorët e veçantë të njësisë lokale marrin prej 1 deri 5 kërkesa në muaj për qasje deri te informatat me karakter publik, ndërsa disa prej tyre asnjë;
- Intensiteti i të praktikuarit të së drejtës për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik të qytetarët është i dobët. Ata, dukshëm nuk janë mjaftueshëm të informuar për këtë të drejtë;
- Qytetarët e realizojnë të drejtën e tyre për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik më së shpeshti me telefon ose personalisht. Kur i parashtrojnë kërkesat me shkrim, ata janë sipas dëshirës së tyre, formati i parashikuar rrallë herë përdoret ose asnjëherë;
- Qytetarët e kërcejnë formën e parashikuar të kërkesës me shkrim deri te qasja e lirë në informatat me karakter publik për shkak të kontakteve personale dhe të njohurit e të punësuarve në institucionet, ose mundësisë që në mënyrë të ngjashme të vijnë deri informatat e kërkuara;
- Raportet joformale dhe relacionet në bashkësitë rurale dhe ato më të voglat, e zvogëlojnë rëndësinë e informatës së shkruar, të vërtetuar dhe arkivuar nga ana e institucionit publik;
- Institucionet u përgjigjen kërkesave sipas mënyrës përkatëse si janë parashtruar: më shpesh me telefonatë ose personalisht, ndërsa varësisht prej rastit edhe në formë të shkruar, me postë. Ekziston, por i rrallë është shembulli i sektorëve të cilët në afat prej 5 deri 7 ditëve e dërgojnë përgjigjen me postë elektronike;
- Temat më të shpeshta të cilat i çojnë qytetarët vetëdijshëm ose jo vetëdijshëm ta zbatojnë të drejtën e tyre për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik janë ato nga lëmia e infrastrukturës, planifikimit hapësinor në mjedisin e tyre, urbanizimit dhe punës tatimore;
- Joinformimi i qytetarëve për të drejtën e tyre për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik drejtpërdrejtë varet prej aktiviteteve të cilat i ndërmarrin bartësit e informatave;
- Kërkesa për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik më shpesh parashtrojnë shoqatat e qytetarëve për hulumtimet dhe aktivitetet e tyre;
- Edhe pse të punësuarit u përgjigjen kërkesave të parashtruara në afatin dhe formën e caktuar ligjore, vërehet edhe shmangie e shkathtë nga informata konkrete me dhënie të përgjigjes së paqartë ose shumë të përgjithësuar;
- Përgjegjësia dhe transparenca e bashkësive lokale të mjediseve rurale është e arbitruar, varet prej vullnetit personal dhe entuziazmit të ndonjërit prej të punësuarve;
- Kërkesat për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik më shpesh parashtrohen nga shoqatat qytetare për hulumtimet dhe aktivitetet e tyre.

REKOMANDIME:

- Aktivitete për informim të qytetarëve për të drejtën e tyre për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik, të realizuara nga vetë institucionet publike;
- Aktivitetet për informim dhe nxitje të qytetarëve që ta përdorin të drejtën e tyre për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik qasje të lirë deri te informatat me karakter publik;
- Përditësim i rregullt i tabelave lajmëruese dhe buletineve, veçanërisht në bashkësitë rurale;
- Informim i qytetarëve për atë se CILAT informata janë informata me karakter publik;
- Përditësim i rregullt i ueb faqeve të institucioneve publike me informata të karakterit publik;
- Informim më i mirë i të punësuarve në institucionet publike për Ligjin për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik, por edhe edukim i tyre që ta zbatojnë të në mënyrë më praktike;
- Organizim i shpeshtë i ndodhive nga ana e institucioneve publike, për informim të qytetarëve, veçanërisht në komunitetet e vogla dhe ato rurale;
- Informim i qytetarëve për rëndësinë e posedimit të një informate të dhënë zyrtarisht, të vërtetuar dhe arkivuar nga ana e institucionit publik;
- Inkuadrim i qytetarëve në proceset e politikë-bërjes.

8 SHTATORI

Në kuadër të Rrjetit aksional për qeverisje të mirë, Shoqata për shoqëri qytetare 8 Shtatori (më tej 8 shtatori) e zbatoi projektin e ashtuquajtur "Krijimi i politikave sociale, ndihmë sociale pa korrupsion". Qëllimi i përgjithshëm i këtij projekti, i cili u realizua në komunat Qendër dhe Strumicë, ishte të hulumtohen sferat e mundshme të korrupsionit dhe nepotizmit gjatë ndarjes së mjeteve materiale dhe financiare nga ana e të dy komunave, edhe atë në raport me politikën sociale, si dhe të jepen rekomandime për ndarje më transparente të mjeteve komunale të parapara për ndihmë sociale ndaj grupeve të rrezikuara të qytetarëve.

Projekti në përgjithësi kishte të bëjë me prioritetin tematik të korrupsionit, ndërsa në mënyrë indirekte edhe për qeverisje dhe transparencë më të mirë, ku ideja kryesore ishte që të barten përvojat dhe praktikat e mira të një komune e cila figuron më lartë në raport me standardet e qeverisjes së mirë (Strumicë) në komunën Qendër, ku ekziston vullneti për përmirësim të standardeve. Për fund, ishte paraparë që rezultatet nga hulumtimi të shfrytëzohen edhe për sensibilizimin e shoqatave qytetare dhe inkuadrimit të tyre në zbatimin dhe mbikëqyrjen e politikës sociale në nivel komunal.

(Foto: U prezantua projekti “Krijimi i politikave sociale, ndihmë sociale pa korrupsion” në Komunën Qendër)

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Lokacioni dhe raportet e mira të organizatës qytetare me pushtetin lokal u mundësoi që nga afër ta shohin gjendjen e terrenit gjatë zbatimit të projektit si dhe të njihen mirë me nevojat lokale;
- Kualiteti i analizës dhe qartësia e rekomandimeve është një themel i mirë për hapat e ardhshëm të cilat komunat duhet t’i bëjnë me qëllim të zhvillimit të transparencës së politikës sociale të mbështetura në principet e transparencës dhe qeverisjes së mirë ku vendimmarrja arbitrare dhe korrupsioni gjatë ndarjes së mjeteve të nevojshme duhet të sillet në minimum.

REKOMANDIME:

- Projekti identifikoi të pathëna dhe mangësi në zbatimin e politikës sociale në komunën Qendër dhe në komunën e Strumicës, edhe pse të dyja janë më të mira sa i përket zbatimit të principeve të qeverisjes së mirë, për çka dëshmojnë edhe hulumtimet relevante të organizatave qytetare në vend. Kjo çon drejt faktit se nevoja për aksione të ngjashme ekziston edhe në komunat tjera, si dhe që organizatat qytetare dhe bashkësia e donatorëve duhet të zbatojnë dhe përkrahin aksione të ngjashme edhe në të ardhmen;
- Projekti paraqet një shembull të mirë për atë se organizatat qytetare mundën me ekspertizë dhe përkushtim t’u ndihmojnë komunave duke i orientuar ato drejt hapave që duhet të ndërmerren në drejtim të zbatimit të politikave nën kompetencat e tyre;

- Edhe pse tek komunat ekzistojnë resurse, kapacitete dhe vullnet për përmirësim të zbatimit të politikave, tek ato thjesht nuk ekzistojnë ekspertiza për atë se si këto praktika mund të përmirësohen;
- Fakti se projekti dha një sërë rekomandimesh për përmirësimin e politikës sociale në nivel komunal (përpilimi i hartës sociale, modalitete të përfshirjes së organizatave qytetare në përpilimin dhe zbatimin e strategjive), të cilat do t'u ndihmojnë komunave që t'i përmirësojnë shërbimet e tyre, tregon se organizatat qytetare (mund të) luajnë rol të rëndësishëm në mbikëqyrjen dhe zbatimin e politikave në nivel lokal duke punuar si urë lidhëse ndërmjet qytetarëve me kërkesat dhe nevojat e tyre dhe pushtetit;
- Në përgjithësi, projekti paraqet një shembull të mirë për atë se edhe me zbatimin e një aksioni me vëllim më të vogël, organizata aktiviste mund t'i rrisë kapacitetet e saj për mbikëqyrje dhe hulumtime duke e rritur në këtë mënyrë qëndrueshmërinë e aktiviteteve të saj.

KOALICIONI TË GJITHË PËR GJYKIM TË DREJTË

Në kuadër të Rrjetit aksional për qeverisje të mirë, Koalicioni i Shoqatave qytetare “Të gjithë për gjykim të drejtë” (më tej Koalicioni) e zbatoi projektin e ashtuquajtur Monitorim i lëndëve gjyqësore nga lëmia e kriminalitetit të organizuar dhe korrupsionit.

Edhe pse i vogël për nga vëllimi financiar dhe kohëzgjatja e shkurtër, projekti parashikoi një sërë qëllimesh prej të cilave më të rëndësishëm ishin përforsimi i pavarësisë, efikasitetit dhe drejtësisë gjyqësore në luftën kundër krimit të organizuar dhe korrupsionit, evaluimi i efikasitetit gjyqësor nëpërmjet mbikëqyrjes së implementimit të ndryshimeve ligjore nga periudhat e kaluara dhe analiza e përgjigjes penale juridike në luftën kundër krimit të organizuar dhe korrupsionit. Qëllimet, aktivitetet dhe rezultatet e projektit ishin kompatible me të gjitha prioritetet tematike të Rrjetit aksional për qeverisje të mirë, veçanërisht me korrupsionin dhe qeverisjen e mirë.

(Foto: Prezentimi i analizës “Efikasiteti gjyqësor dhe realizimi i gjyimit të drejtë dhe fer”)

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Edhe krahas vëllimit të madh të lëndëve të monitoruara dhe metodologjisë së ndërlikuar të mbikëqyrjes, projekti u realizua me sukses dhe pa shumë vështirësi, ndërsa në këtë kontribuoi përvoja e ekipit projektues dhe tërë organizatës në zbatimin e këtij lloji aktiviteti.

REKOMANDIME:

- Për shkak të llojit të aktivitetit (monitorimi i lëndëve gjyqësore të cilat shpesh për nga koha zgjasin më shumë se vetë projekti) i cili nënkupton kontinuitet, ajo që kontribuoi në realizimin e suksesshëm të obligimeve është fakti që projekti ishte kompatibil me aktivitetet e rregullta të organizatës, respektivisht me planin e saj të punës;
- Nëse bëhej fjalë për ad-hok aktivitet, arritja e rezultateve dukshëm do të vështirësohej. Kjo shihet edhe nga raportet e monitorimit, ku Koalicioni vërejti se 5 muaj nuk janë të mjaftueshëm që tërësisht të monitorohen të gjitha rastet gjyqësore të cilat janë lëndë të projektit;
- Gjatë zbatimit të aktiviteteve të ngjashme në të ardhmen organizatat e shoqërisë qytetare duhet të kenë parasysh se projekt aplikacionet e tyre dhe projektet do të ishin shumë më të suksesshme, në qoftë se të njëjtit nuk paraqesin intervenim të vetëm, por janë pjesë e programeve të punës së tyre të rregullt dhe strategjisë së përgjithshme të punës;
- Zbatimi i projektit dhe mënyra se si Koalicioni e ka formuluar metodologjinë e mbikëqyrjes është një shembull i mirë për atë se edhe materiet më abstrakte siç është praktika gjyqësore mund të kvantifikohen dhe në mënyrë të thjeshtë t'i prezantohen publikut të gjerë. Kjo është mjaft e rëndësishme në kushtet kur hapësira konvencionale e medimeve është ngushtuar dhe te televizionet më të fuqishme nuk ekziston interesi për njoftim për temat kontroverse të cilat kanë të bëjnë me qeverisjen e mirë, ndërsa në të cilat bën pjesë edhe kualiteti i vendimeve gjyqësore.
- Në të ardhmen, praktikë e mirë do të ishte nëse organizatat të cilat zbatojnë aktivitete të ngjashme të bëjnë një hap më tutje dhe të punojnë ekstra në vizualizimin e të dhënave të marra nga mbikëqyrjet, me çka më tej do ta rrisnin transparencën e raporteve të tyre.

INSTITUTI PËR ZHVILLIM TË KOMUNITETEVE RURALE

Në kuadër të Rrjetit aksional për qeverisje të mirë u përkrah edhe projekti “Vendosja e sistemit për përmirësimin e inkuadrimin të sektorit civil dhe biznes sektorit në sjelljen e vendimeve në nivel lokal” i Institutit për zhvillim të komuniteteve rurale (më tutje IRRZA). Qëllimi i përgjithshëm i këtij projekti ishte të implementohet praktika e qeverisjes së mirë në komunën e Resnjës, edhe atë me formimin a partneritetit në mes sektorit civil, publik dhe atë të biznesit. Forma e paraparë e kësaj praktike ishte e ashtuquajtura Platformë për aksion lokal (PAL). Në këtë mënyrë, qëllimet e këtij projekti ishin kompatible me qëllimin e dytë kryesor të Rrjetit aksional, si dhe me fushën e parë të veprimit (ndërtimi i strategjive nëpërmjet konsultimit të gjerë).

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Në përgjithësi, projekti paraqiste një aksion të orientuar i cili ndodhi në komunën e Resnjës, qytetarët dhe faktorë tjerë, dhe në atë kuptim parashihte rezultate plotësisht të konkretizuara dhe matëse;

- E gjithë kjo bashkë me nivelin e lartë të ekspertizës për principet e qeverisjes së mirë që e posedon ekipi i shoqatës kontribuoi në atë që aktivitetet e projektit të zbatohen pa asnjë vështirësi dhe të kenë ndikim direkt në pushtetin lokal duke mobilizuar qytetarët për inkuadrim më thelbësor në vendimmarrje në nivel lokal.

REKOMANDIME:

- Në përgjithësi, projekti paraqet një shembull të suksesshëm për atë se si duhet të duket një aksion i vogël, por i orientuar dhe me rezultate konkrete i cili ndikon mbi politikat e një mjedisi të vogël siç është Komuna e Resnjës.
- Nga ky projekt doli Rregullorja e punës së PAL, Rregullorja për emërtimin dhe struktura e grupit përbërës të Platformës për aksion lokal (PAL), si dhe një doracak voluminoz për qeverisje të mirë në të cilin në mënyrë shumë të qartë janë sqaruar konceptet themelore dhe principet që kanë të bëjnë me qeverisjen e mirë.
- Të gjitha këto dokumente në të ardhmen do të paraqesin bazë për punën e PAL në këtë komunë, por i gjithë procesi do të paraqesë edhe shembull të mirë për komunat tjera në vend që kanë dëshirë të vendosin mekanizma për inkuadrimin e publikut të gjerë lokal në marrjen e vendimeve në nivel lokal. Në këtë mënyrë do të rritet edhe qëndrueshmëria e organizatës implementuese, e cila në të ardhmen do të jetë edhe më e njohur si një partner relevant dhe me përvojë në disa projekte të ardhme me qëllime të ngjashme dhe aktivitete në komuna tjera.
- I gjithë aksioni kishte një grassroots dimension, jo vetëm për shkak të faktit që IRRZA është nga kjo komunë, por edhe për shkak të faktit se aksioni u përkrah nga pushteti lokal, sektori civil, biznes sektori dhe në përgjithësi është një bazë solide e cila na jep të drejtën në besojmë se rezultatet e aksionit janë të qëndrueshme.

SHOQATA PËR LUFTË KUNDËR KANCERIT – BORKA – PËR ÇDO DITË TË RE

Shoqata për luftë kundër kancerit “Borka – për çdo ditë të re” e zbatoi projektin “Çka me të drejtën e pacientëve?”, qëllimi kryesor i të cilit është të mundësohet realizimi i të drejtave të pacientëve në pajtim me nenin 39 të Ligjit për mbrojtje të së drejtës së pacientëve. Ideja është, që me iniciativën për formimin e komisioneve të përhershme për mbrojtje të të drejtave të pacientëve dhe hapjes së zyrave për promovimin e të drejtave të pacientëve, në pajtim me ligjin dhe punës aktive të tyre, në komunat e projektit të mundësohet mbrojtje më e madhe e të drejtave të pacientëve, të cilët janë në fokusin e këtij projekti.

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Gjatë implementimit të projekteve në fokusin e të cilëve janë të drejtat qytetare, një nga punët më të rëndësishme është të ekzistojë koordinimi me komunat për nevojat e komunave për formimin dhe funksionimin e komisioneve, si dhe bashkëpunim me shoqatat lokale dhe të njëjtat të njoftohen me nevojën e ekzistimit të komisioneve dhe mënyrat e pjesëmarrjes së shoqatave dhe përfaqësuesve të tyre në punën e komisioneve;

- Formimi i komisioneve në nivel lokal e përmirëson realizimin e të drejtës e qytetarëve me edhe një mekanizëm të paraparë ligjor;
- Me pjesëmarrjen e qytetarëve të propozuar nga organizatat dhe përfaqësuesit e sektorit civil, në komisionet rritet niveli i inkuadrimit të shoqërisë qytetare në proceset e vendim-marrjes dhe i përforcon të drejtat e tyre që parashihen me ligjin;
- Bashkëpunimi në kuadër të komisioneve ku janë të inkuadruar përfaqësues nga sektori civil, ekspertë, përfaqësues komunal, mundëson bashkëpunim të gjerë të më shumë palëve të përfshira në një problem të caktuar.

REKOMANDIME:

- Marrja e të dhënave relevante, kualitative dhe njohurive për realizimin e të drejtave qytetare paraqet themel për bashkëpunim dhe motivim të institucioneve relevante;
- Formimi i punës aktive të komisioneve komunale për një çështje të caktuar mundëson nivel më të lartë të realizimit dhe mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe përpunim të disa çështjeve të caktuara;
- Me inkuadrimin e shoqatave të qytetarëve, siç janë për shembull shoqatat e pacientëve dhe sektorit civil, realizohet pjesëmarrje më e madhe në mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve, siç është rasti me këtë projekt dhe mbrojtjes shëndetësore, me çka do të rritet transparenca e informacioneve, kapaciteti i informacioneve për realizimin dhe shfrytëzimin e të drejtave ligjore.

TIK PËR NDRYSHIME

IKT4change e implementoi projektin “Sistem për evidencë elektronike të turistëve në Tetovë” qëllimi kryesor i të cilit është krijimi i një baze qendrore në nivel komunal dhe sistemit për evidencë dhe pagesë të taksës turistike, në pajtim me Ligjin për mbrojtjen e të dhënave personale (G.Z. nr. 7/2005, 103/08,124/10, 135/11, 43/14) dhe sipas Ligjit për taksë për qëndrim të përkohshëm (G.Z. 19/96, 26/02,51/03,88/08,17/11)). Qëllimi kryesor i projektit është të mbrohen të dhënat personale të turistëve, me ç’rast të dhënat të cilat janë të rëndësishme për komunën do të regjistrohen, ndërsa të dhënat personale të turistëve do të ngelin për hotelin.

LEKSIONE TË MËSUARA:

- Gjatë grumbullimit të informatave është e nevojshme të bëhet përzgjedhja dhe ato të jenë të limituara në të dhëna elementare që janë të rëndësishme për subjektin. Për shembull, për arkivat komunale, janë të mjaftueshme të dhënat për: shtetin prej nga vjen turisti, mosha, gjinia dhe data e qëndrimit duke mos pasur nevojë të regjistrohen të dhëna siç janë emri, mbiemri dhe numri i pasaportës.;
- Me regjistrimin e këtyre të dhënave në bazën qendrore, komuna në çdo kohë ose për një periudhë të caktuar do të ketë qasje në numrin e përgjithshëm të turistëve, të ndarë sipas shtetit dhe sipas hoteleve në të cilët qëndrojnë;
- Ekzistimi i sistemit të këtij lloji mundëson që hotelet më lehtë t’i fusin të dhënat dhe të krijojnë raporte të llojeve të ndryshme për komunën ku të gjitha informatat e shfaqura janë në kohë reale dhe statistikisht të organizuara dhe strukturuara për shfrytëzim të mëtutjeshëm për nevojat e komunës;

- Raportet statistikore të cilat do të gjenerohen në një sistem të tillë shërbejnë për tepër qëllime, p.sh. marrja e një pasqyre të detajuar në kohë reale për vizitën e komunës nga ana e turistëve;
- Ekzistimi i një sistemi të tillë mundëson që komuna, duke i përdorur të dhënat që janë të disponueshme në sistem, të realizojë kampanja marketingu të cilat trajtojnë grupe turistësh të cilët janë vizitues potencial të komunës;
- Komuna mundet automatikisht të gjenerojë fatura për objektet hotelierike për pagesë të taksës turistike.

REKOMANDIME:

- Implementimi i një sistemi elektronik për evidencë të turistëve edhe në komunat tjera në Republikën e Maqedonisë, sipas shembullit të këtij projekti të implementuar në komunën e Tetovës;
- Përkrahje teknike të sistemeve elektronike nga ana e komunave me qëllim të funksionimit afatgjatë dhe të suksesshëm të evidencës elektronike të turistëve;
- Ngritja e vetëdijes për mbrojtjen e të dhënave personale tek hotelieristët si dhe tek komunat me qëllim që t'i shmangen grumbullimit të një numri të madh të të dhënave personale dhe shkeljes së privatësisë së individëve.

ZIP INSTITUTI

ZIP Instituti e implementoi projektin “Përforcimi i kapaciteteve për bashkëpunim mes komunës Saraj dhe organizatave joqeveritare në komunën Saraj”. Projekti kishte për qëllim t'i njoftojë pushtetin komunal dhe OJQ-të për dobitë që ata do t'i kenë nga ndërveprimi në procesin e krijimit të vendimeve; krijimi i urave të bashkëpunimit mes komunës Saraj dhe OJQ-të në komunën e Sarajit; dhe bashkëpunim më i mirë mes komunës së Sarajit dhe OJQ-të me përpilimin e dokumenteve strategjike.

LEKSIONE TË MËSUARA

- ZIP Instituti është organizatë me kapacitet të mirë njerëzish dhe organizatë me portofolio shumë të mirë në zbatimin e projekteve. Komunikimi me to ishte profesional. Aktivitetet e tyre u kryen në kohë dhe në mënyrë kualitative;
- Projekti ishte i shkruar qartë dhe në mënyrë koncize. Të gjitha mospajtimet u komunikuan mirë. Instituti ZIP bëri hulumtim pionierësh, e ai është analiza e bashkëpunimit dhe transparencës së komunës Saraj në bashkëpunim me organizatat joqeveritare të cilat veprojnë në territorin e saj.

REKOMANDIME:

- Projekti i identifikoi mangësitë në bashkëpunimin e organizatave joqeveritare me komunën Saraj. Hulumtimi i tyre tregoi se mungesa e bashkëpunimit paraqitet në interes të pamjaftueshëm nga të dy palët;
- Bashkëpunimi duhet të vazhdojë dhe të jetë më intensiv sepse deri më tani nuk ka ndonjë iniciativë më të madhe në të cilën kanë marrë pjesë të dy palët. Kjo e bën komunën të largët dhe të mbyllur për qytetarët;

- Komuna duhet të vazhdojë në mënyrë më intensive të bashkëpunojë me shoqatat që vepron në territorin e saj dhe të bëhet partner në ko-financim gjatë iniciativave dhe aplikacioneve të organizatave. Kjo duhet të kalojë në një lloj pune sektori dhe praktikë për vendosjen e komunikimit konsultativ;
- Komuna duhet të ketë një pasqyrë më të madhe të gjendjes në teren dhe të ndërtojë program ose strategji për bashkëpunim me organizatat qytetare. Në këtë rast, komuna duhet të synojë kah transparenca më e madhe sa i përket ofrimit të informatave për bashkëpunim, duke i përdorur veglat e reja për komunikim social. Në këtë domen mund të pranojë përvoja pozitive të disa komunave tjera ku kjo lloj praktike është e vendosur: Strumicë, Shtip, Karposh, Gazi Babë, etj.;
- Nga ana tjetër organizatat qytetare duhet të shfaqin interesim më të madh për bashkëpunim me pushtetin lokal, më shpesh t'i azhurojnë njohuritë e tyre për gjendjen në komunë, të përpilojnë propozime për shfrytëzimin buxhetit, të ndërtojnë rrjeta lokale, t'i plotësojnë resurset njerëzore të organizatave që punojnë në atë lëmi dhe të iniciojnë aksione të përbashkëta.

FRAME BY FRAME – KINO DEBUTUESE “KUNDËR KUADËR”

Frame by frame e implementoi projektin “Kino debutuese Kundër kuadër” qëllimi i të cilit është inkadrim më i madh i qytetarëve në proceset demokratike duke krijuar hapësirë publike për debatim, t'i organizojë qytetarët nëpërmjet diskutimit të përbashkët dhe bashkëpunimit të ndikojnë në marrjen e vendimeve që na prekin të gjithëve, krijimi i shprehive për shfrytëzimin e institucionit publik, promovimi i kulturës kritike dhe angazhuese, krijim të solidaritetit mes grupeve dhe përkrahja e iniciativave në të ardhmen.

LEKSIONE TË MËSUARA

- Rëndësia e kinemasë debutuese “Kundër kuadër” është në atë se ofrohet si hapësirë e vetme për debatë politike qytetare në Manastir, gjë që është mjaft e rëndësishme për krijimin e kulturës kritike kah institucionet publike dhe politikat. Rëndësia e tyre është se edhe krahas mbylljes së institucioneve ata gati se dy vite arrijnë ta mbajnë bashkëpunimin me Shtëpinë e kulturës në Manastir. Kjo do të thotë se sakrificat e tyre dhe qasja e sinqertë ka arritur të depërtojë dhe të mbetet si pjesë e kulturës qytetare. Prandaj nuk është çudi që një numër i madh i iniciativave qytetare të cilat u shfaqën vitet e fundit në Manastir, dolën pikërisht nga vizituesit e kinemasë debatuese;
- Ndoshta gjatë leximit të parë të projektit ai nuk korrespondonte me qëllimin e rrjetit “Qeverisje e mirë”, prandaj mjetet për organizatën u përgjysmuan, por sa u përket temave që u diskutuan në kinemanë debatuese mund të thuhet se ky kishte kontribut në krijimin e masës kritike e cila është e domosdoshme për formimin e vetëdijes qytetare e cila është thelbësore për kontrollimin e pushtetit lokal dhe funksionimin e principeve të qeverisjes së mirë;
- Megjithatë, falë këtij projekti organizata i forcoi kapacitetet e saj duke pasur parasysh se ky ishte projekti i parë të cilin ajo e administroi. Sa i përket realizimit të projektit, organizata nuk kishte asnjë problem. Këto lloje organizatash të cilat funksionojnë në nivel lokal kanë besim te qytetarët, prej kësaj, përfundimi nga leksionet e mësuara është se fondacionet duhet të kushtojnë vëmendje të veçantë në përforcimin e kapaciteteve të tyre dhe zgjerimin e fushës së veprimit.

REKOMANDIME

- Komuna duhet ta intensifikojë bashkëpunimin me organizatat qytetare të cilat aktivitetet e tyre i kryejnë vullnetarisht;
- Organizata e cila e zbatoi këtë projekt ka përvojë disa vjeçare me institucionin publik “Shtëpia e kulturës- Manastir”, që do të thotë se megjithatë disa institucione kanë qenë të hapura për bashkëpunim. Por duhet të theksohet se kjo nuk mjafton për rritjen e vetëdijes kritike te qytetarët e cila është parakusht për përmirësimin e kushteve për transparencën e komunës dhe rritjen e bashkëpunimit me OC;
- Prej secilit aktivitet të projektit “Kundër kuadër” dolën disa rekomandime të cilat mund të zbatohen në nivel komunal, por mjedisi nuk tregon interesim që t’i pranojë mendimet e qytetarëve edhe krahas asaj se ato përfundime dhe rekomandime dalin nga një atmosferë demokratike e organizuar nën kulmin e institucionit lokal;

Këtu gjithashtu duhet të vendoset një metodë e përhershme e komunikimit me të cilën njerëzit që janë të obliguar për sjelljen e vendimeve në nivel komunal do të mund t’i marrin dhe zbatojnë rekomandimet të cilat dalin nga këto këshilla diskutuese. Në këtë rast mediumet sociale mund ta luajnë këtë rol.

